

XXX. Bódva-völgyi Madárvonulás-kutató és Természetvédelmi Tábor

Táborzáró beszámoló

2015.

1. Bevezetés

A Bódva-völgy Észak-Magyarország egyik kiemelt jelentőségű ökológiai folyosója. Kifejezetten hegyvidéki forrásvidékétől az alföldi jellegű torkolatvidékig változatos élőhelyek alakultak ki. A völgy hazai szakasza megközelítőleg É-D irányú, ezért vonulási folyosó jelleggel a kisebb és a nagyobb testű madarak egyaránt szívesen használják. Erre alapozva a völgy egy arra alkalmas pontján 1986 óta hosszútávú ornitológiai vizsgálat folyik. A terület madárvilágának és a táborban folyó kutatói, természetvédelmi munka bemutatásának kapcsán ismeretterjesztő és szemléletformáló tevékenységet is végzünk fiatalok (óvodástól az egyetemista korosztályig) körében. Ezek a célok és feladatok mára egymástól elválaszthatatlan egységgé forrtak össze a Bódva-völgyi Madárvonuláskutató és Természetvédelmi Táborban, létrehozva Észak-Magyarország egyik legnagyobb szilveszteri vonuláskutató és természetismereti bázishelyét.

2. Elhelyezkedés, módszerek

A tábor a Bódva-völgy egy viszonylag szűk, alig 500 méter széles szakaszán található. A völgyet itt közrefogó két hegyoldal zárt cseres-tölgyesekkel és gyertyános tölgyesekkel fedett, míg a völgyalján kaszáló- és mocsárrétek, melegtelt és felhagyott szántóföldek, bokorsorok, illetve a Bódva egykor levágott mederszakaszai húzódnak. A konkrét vizsgálati terület nagy részét magába foglaló két, egymással párhuzamos bokorsor az egyik hegyoldal lábánál eredő források vize mentén kialakult ligeterdő foltok és cserjések mentén helyezkedik el. További vizsgált élőhelyek egy felhagyott legelő területén kialakult zárt töviskes cserjések, valamint a Bódva és ártere. A különböző élőhelyek, a nagy mennyiségű táplálékot nyújtó cserjések, és a víz közelsége változatos madárvilágot biztosítanak a fészkelési időszakban és a vonulás során egyaránt.

A táborban 2015-ben 2 időszakban vizsgáltuk a terület madárvilágát:

1. Április 17. és július 14. között a területen a CES: Constant effort ringing in Europe ó magyar megfelelőjeként Állandó Ráfordítású Gyűrűzés ó standard protokollja alapján dolgoztunk. A program a 80-as években indult Nyugat-Európából. Célja egy hosszútávú monitoring rendszer megkövetelése, amely az élőhelyek állapotát és az élőhelyek minőségét jelző fészkelő madárfajok állományait kívánja vizsgálni. További információk az EURING honlapján olvashatóak. A program során Szalonnán 9 alkalommal, 8 hálóval végeztünk munkát ó a CES protokoll alapján.

2. Augusztus 14. és október 28. között rendeztük meg a hagyományos szilveszteri vonuláskutató táborát. A munkát az Actio Hungarica standard protokollja alapján végeztük. Az Actio Hungarica Madárvonuláskutató Hálózat célja a hazai fészkelő és vonuló madarak standard mintavételi eljárással végzett hosszútávú monitoring kutatása. Ez többek között a vonulási stratégiák és dinamika, illetve a vizsgált élőhelyek, az időjárás, stb. hatását vizsgálja. Szalonnán 38 standard hálóállást használtunk, 37 darab 12 méteres és 1 darab 7 méteres lengyel hálóval, ezen kívül további 5 háló állt kinn egy további hálóállásban. Az adatfelvételezést az AH protokoll szerint végeztük. A lombkoronában zajló madármozgás vizsgálatára beállítottunk két darab lombhálót, amelyet 2 hagyományos háló egymás fölé helyezéseivel alakítottunk ki.

Jelen beszámolóban első sorban a 2. időszak munkáját kívánjuk bemutatni, ugyanakkor röviden áttekintjük a CES legfontosabb eredményeit is.

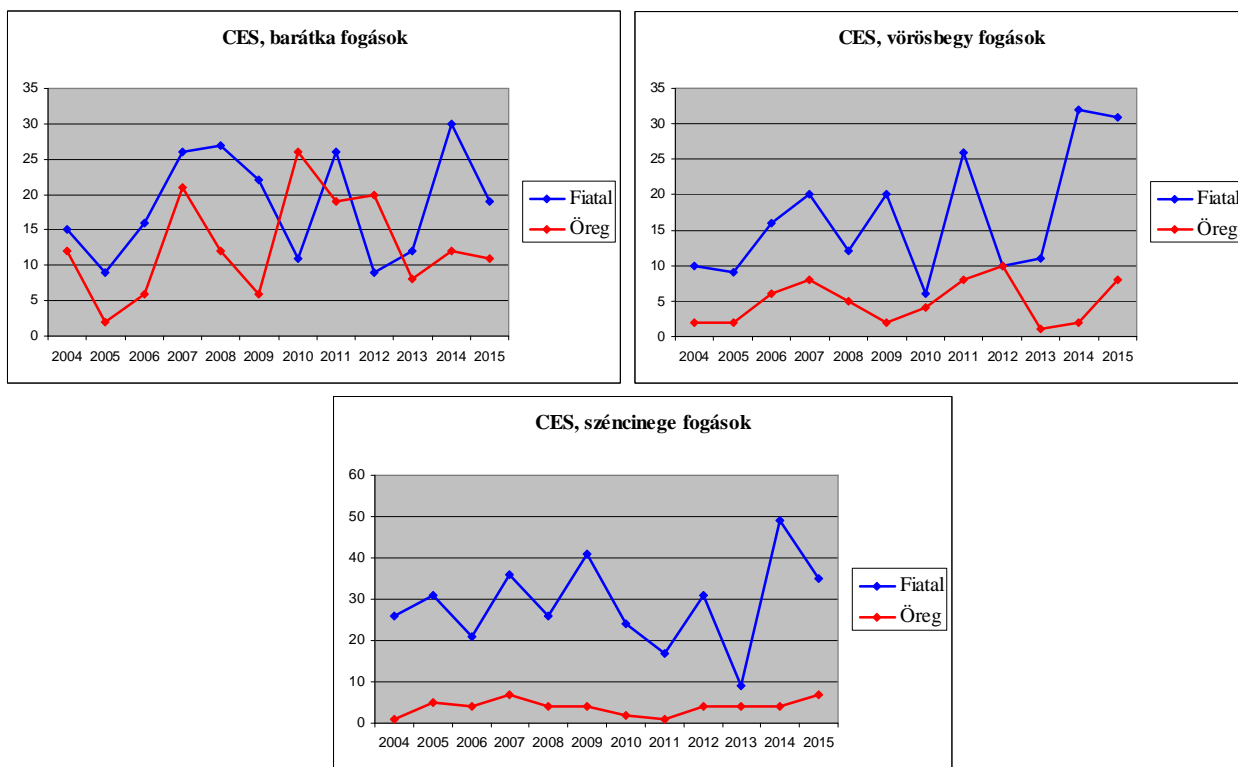
3. Madártani eredmények

3.1. CES

A CES protokoll időszakában, a fészkelési időszakban, a megszokott 9 helyett 8 alkalommal, 6-6 órát hálóztunk, kifejezetten a töviskes élőhelyeken.

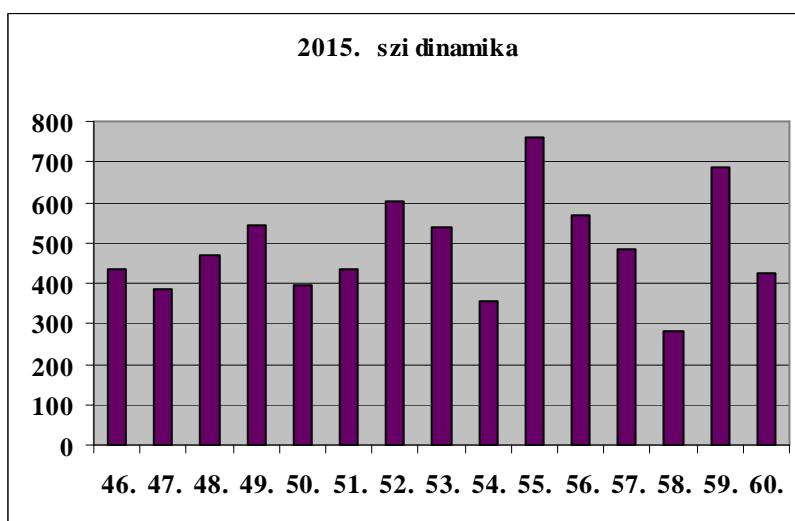
Összesen 25 madárfaj 221 egyedét jelöltük meg. Első alkalommal fogtunk a CES során erdei szürkebegyet, amely feltehetően még vonuló egyed volt. Az idei tavasszal a vörösbegyek, a barátposzáták és a szécinegék közel egyforma, magas egyedszámban voltak jelen. A barátposzáták

esetében a szezon átlagos sikeresség volt, a vörösbegy és a széncinege esetében pedig az átlagosnál lényegesen sikeresebb szezont zártak a madarak.

3.2. szi vonulás

Az szi tábor ideje alatt 61 faj 7387 egyedét jelöltük meg (*ld. melléklet*). A fajszám a megszokottnál alacsonyabb volt, de egyedszám tekintetében ez volt a 3. legjobb szi szezon. A fogás felét adó vörösbegyek és barátposzták száma átlagosnak volt mondható, a magas egyedszámhoz több, általában nem jelentős egyedszámú fajnak az idei kiemelkedő fogási eredménye járult hozzá.

Az szi szezon viszonylag kedvező időjárási viszonyok között zajlott, szeptember végén volt egy rövidebb, illetve október közepén egy hosszabb csapadékos időszak, ami rányomta a bélyegét a vonulásra is. Az október közepi esős hét után azonban egy szokatlanul erős madárvonulással jellemezhető hét következett, a fogott madarak száma az ilyenkor megszokottnak két-háromszorosa.

volt. Ezen a héten a szokottnál jóval intenzívebb volt a vörösbecgelyek, erdei szürkebecgelyek, ökörszemek, királykák vonulása, és a megszokottnál jóval több hegyi fakusz, tengelic és csíz került a hálókba.

A száraz nyár és sz miatt a Bódva vízszintje végig alacsony volt, így az idén minden eddiginél több jégmadarat és hegyi billeget t sikerült fogni, a víz felett elhelyezett hálók egyébként is a szokottnál jobban m ködtek. Érdekesen alakult a feketerigó vonulása: az átlagos egyedszám mellett a vonulásnak nem volt kifejezetten csúcsa, a szezon során nagyjából egyenletes mennyiségben fogtuk a madarakat.

A hálóállásokhoz közeli, korábban felhagyott egyetlen szántóterület immár harmadik éve újra szántóként m ködik, ez meglátszik néhány faj egyedszámában is. Feltehetően a szántóföldi m velés következtében volt idén is magas a citromsármányok száma, illetve a tengelic, mezei veréb, erdei pinty esetében az idén fogtuk a tábor története során a legtöbb egyedet. Minden eddiginél többet fogtunk ökörszemb l és csíz b l is.

A táborban eddig megjelölt madarak száma meghaladta a 142500-t. A leggyakoribb fajok dinamikáját a *melléklet* mutatja be.

3.2.1. Faunisztika

Az idei évben nem sikerült a korábban fogottakhoz képest új fajt gy r zni, a gy r zött madárfajok száma továbbra is 107.

Lokálisan és szezonálisan ritkább madarak kapcsán az erdei cankónak a tábor története során 6-8. gy r zése számított a legérdekesebbnek. A Bódva alacsony vízállása miatt megjelent kavicspadok jelenléte miatt a tábor első négy napjában sikerült megfogni a három egyedet. Korábban is legfeljebb néhány évente sikerült 1-1 példányt fogni. Ugyancsak érdekesnek mondható a bajszos sármány 13. és a vadgerle 11. gy r zése.

Októberben a téli madárvendégek közül nagyon sok csíz fogtunk (az elmúlt 29 év során 93 példányt gy r ztünk összesen, az idén 62-t). Érdekes, hogy az idén a csízek már a megszokotthoz képest egy hónappal korábban, augusztus közepén is megfigyelhet k voltak a területen (az első példányokat csak szeptember végén sikerült megfogni). Rajtuk kívül az októberi időszakot süvölt k és egy feny pinty színesítette.

Az idén 89 madárfaj került el a tábor területén és m ködési ideje alatt, a tábori fajlista az első alkalommal megfigyelt gyurgyalaggal (*Merops apiaster*) 149 madárfajra emelkedett.

3.2.2. Megkerülések

Az idén 211 korábbi években gy r zött madarat fogtunk vissza. Ennek többszörösét teszik ki az idei szezonon belül gy r zött és még a szezon alatt megkerült egyedek száma. A nyári CES program során fészkel ként, vagy a területen született fiatal madarak közül sokat sszel is megfogtunk. A legrégebben gy r zött madár az idén egy barátcinege volt, amely 7 évvel ezel tt, 2008-ban kapta a gy r jét Szalonnán.

A tavalyi tábor zárása óta 9 külföldi vonatkozású megkerülér l szeretünk tudomást. Szalonnán tavaly 3 külföldi gy r s madarat fogtunk vissza, illetve egy 2014-ben fogott ukrán gy r s széncinegér l is nemrég érkezett meg a visszajelzés. Az 5 külföldön történt megkerülés közül a legérdekesebb egy Albániában megfogott kékcinege ó külön öröm, hogy a megkerülés hazai kutatók nevéhez f z dik. A fajnak Albániában és térségében még nem volt hazai vonatkozású megkerülése. Sikerült egy szlovák gy r s hegyi billeget t is fognunk. A fajnak tudomásunk szerint egyetlen külföldi vonatkozású (német) megkerülése van, és hazai távolsági megkerüléseire is csak néhány esetben volt példa. Ugyancsak érdekes volt egy széncinege É-Lengyelországban történt megkerülése. A megkerülések egy része még nincs hivatalosan visszajelezve az adott ország központjától.

Visszafogva/ Recapture					Gy r zve/ Ringing					Táv (km)	Megjegyzés
Gy r szám	Faj	Dátum	Hely	Ország	Visszafogta	Dátum	Hely	Ország	Gy r zte		
TT53991	Turdus merula	2014.10.20	Santa Sofia (Spinello), Forli	Olaszo.	Sassi Walter	2014.09.25	Szalonna	Magyar.	Dr. Juhász Lajos	839	Elpusztult, a megtalálás el tti egy héten belül. L ve.
N181756	Parus major	2014.11.20	Szczecin (Cmentarz Centralny), Zachodnio-Pomorskie	Lengyelo.	Piotr Piliczewski	2012.10.19	Szalonna	Magyar.	Balázi Péter	701	gy r z engedte el
K215891	Parus caeruleus	2014.11.05	Baks I Ri	Albánia	Heged s Dániel	2012.09.22	Szalonna	Magyar.	Dr. Juhász Lajos	734	gy r z engedte el
N191332	Carduelis chloris	2015.01.09	Koracica (Zmajevac)	Szerbia	Marija Djuric	2013.09.20	Szalonna	Magyar.	Molnár Márton	446	Macske ejtette el.
XA60892	Cocc. coccothraustes	2015.01.17	Die (Les Oules), Drome	Franciao.	David Gilbert	2013.08.27	Szalonna	Magyar.	Huber Attila	1238	Úvegnek ütközött. Egészséges (szabadon hagyva vagy engedve).
Ukraine (Kiev) [UKK] B033168	Parus major	2014.10.21	Szalonna	Magyar.	Tóth László	2014.07.09	Gaivka (Shatskiy nats.park), Volynska O. (Lutsk)	Ukrajna	RC Kiev	414	gy r z engedte el
Slovakia S361619	Motacilla cinerea	2015.08.25	Szalonna	Magyar.	Farkas Roland	2015.06.06	Krasnahorka Dlha Luka, Roznava	Szlovákia	Kiss Erik		gy r z engedte el
Slovakia L022565	Turdus philomelos	2015.09.29	Szalonna	Magyar.	Farkas Roland	2015.09.15	Drienovec, Kosicky Kraj	Szlovákia		24	gy r z engedte el
Slovakia T51352	Phylloscopus collybita	2015.10.11	Szalonna	Magyar.	Huber Attila	2014.09.28	Zdiar, Poprad	Szlovákia	Oleksák Milan, Ing.	96	gy r z engedte el

4. Bemutatás, környezeti nevelés

A tábor tradicionális tevékenysége a környezeti nevelés. Évente több tíz alternatív biológiaórát, terepi kisel adást és bemutatót tartunk a látogatók számára, mely így kiemelked szereppel rendelkezik a régióban végzett oktatási tevékenységek körében. A csoportok jelent s része abból a hátrányos helyzet észak-borsodi régióból érkezik, ahol az utóbbi évtizedekben felhagyott bányászati, ipari tevékenységek nyomán a természeti környezet jelent sen károsodott, így nekik már maga a nemzeti park területére tett kirándulás is külön élményt jelent.

Az idei táborban 20 csoportot fogadtunk. 17 oktatási intézményb l összesen 687 gyermek tekintette meg munkánkat.

A táborba vezet Bódva-völgyi tanösvényt az idén is üzemeltettük.

A tábor m ködtetése továbbra is elképzelhetetlen lenne önkéntesek segítségével. Munkánkba nagyon sok önkéntes, f leg középiskolás és egyetemista kapcsolódott be. Idei évben 172 ember vett részt a tábor munkájának zavartalan lebonyolításában, akik az ország 53 pontjáról érkeztek. A táborlakók több mint 770 napnyi segítséget jelentettek a tábor munkájában.

A táborba látogató csoportok megoszlása

Település/ Settlement	Oktatási int./ Inst. type	Intézmény szám/ No. of ed. inst.	Csoport szám/ No. of groups	Létszám/ Person
Aggtelek	általános iskola	1	2	46
Edelény	általános iskola	1	1	45
Edelény	középiskola	1	2	47
Izsófalva	általános iskola	1	1	40
Kazincbarcika	általános iskola	2	2	81
Kurityán	általános iskola	1	1	20
Miskolc	általános iskola	1	1	40
Ormosbánya	általános iskola	1	1	30
Perkupa	általános iskola	1	1	10
Putnok	általános iskola	1	2	99
Sajószentpéter	általános iskola	2	2	100
Szalonna	általános iskola	1	1	19
Szögliget	általános iskola	1	1	30
Szögliget	óvoda	1	1	30
Szuhakálló	általános iskola	1	1	50
15 település		17 oktatási intézmény	20 csoport	687 f

Ezúton kívánunk köszönetet mondani azoknak, akik a táborvezetési feladatokban az idén részt vettek: Balácsi Péter, Farkas Roland, Huber Attila, dr. Juhász Lajos, Kerényi Zoltán, Kovács Dávid, Ölveczki Gyula, Somosi Péter, Tóth László. Köszönjük a csoportok szervezését és vezetését Piller Enik-nek és Tóth Jutkának. Köszönet illeti továbbá az önkéntes madarászok nélkülözhetetlen és lelkes munkáját is!!!

A 2015. év összesítése (CES + SZ)/ 2015. Summary

	Tudományos név/ Scientific name	Faj/ Species	CES	08.14.-10.28.	Összesen/ Totally ringed
1.	Accipiter nisus	Karvaly		1	1
2.	Acrocephalus palustris	Énekes nádiposzáta	1	2	3
3.	Aegithalos caudatus	szapó	6	151	157
4.	Alcedo atthis	Jégmadár		69	69
5.	Carduelis carduelis	Tengelic	2	38	40
6.	Carduelis chloris	Zöldike	4	36	40
7.	Carduelis spinus	Csíz		62	62
8.	Certhia familiaris	Hegyi fakusz		71	71
9.	Cocc. coccothraustes	Meggyvágó	7	83	90
10.	Delichon urbicum	Molnárfecske		2	2
11.	Dendrocopos major	Nagy fakopáncs		16	16
12.	Dendrocopos medius	Közép fakopáncs		4	4
13.	Dendrocopos minor	Kis fakopáncs		5	5
14.	Emberiza cia	Bajszos sármány		1	1
15.	Emberiza citrinella	Citromsármány		113	113
16.	Erithacus rubecula	Vörösbegy	45	1760	1805
17.	Ficedula albicollis	Örvös légykapó	1	5	6
18.	Ficedula hypoleuca	Kormos légykapó		58	58
19.	Ficedula parva	Kis légykapó		11	11
20.	Fringilla coelebs	Erdei pinty	2	128	130
21.	Fringilla montifringilla	Fenyő pinty		1	1
22.	Garrulus glandarius	Szajkó		12	12
23.	Hippolais icterina	Kerti geze		21	21
24.	Hirundo rustica	Füsti fecske		1	1
25.	Jynx torquilla	Nyaktekerccs		6	6
26.	Lanius collurio	Tövisszűrő gébics	3	8	11
27.	Locustella fluviatilis	Berki tücsökmadár		5	5
28.	Locustella naevia	Réti tücsökmadár		4	4
29.	Luscinia luscinia	Nagy fülemüle		8	8
30.	Luscinia megarhynchos	Fülemüle		8	8
31.	Motacilla cinerea	Hegyi billeget		26	26
32.	Muscicapa striata	Szürke légykapó		89	89
33.	Parus ater	Fenyvescinege		6	6
34.	Parus caeruleus	Kék cinege	11	263	274
35.	Parus major	Szécincinege	44	624	668
36.	Parus montanus	Kormosfej cinege	1	7	8
37.	Parus palustris	Barátcinege	5	75	80
38.	Passer montanus	Mezei veréb	1	172	173
39.	Phoenicurus ochruros	Házi rozsdafarkú		7	7
40.	Phoenicurus phoenicurus	Kerti rozsdafarkú		18	18
41.	Phylloscopus collybita	Csilpcsalpfüzike	4	322	326
42.	Phylloscopus sibilatrix	Siseg füzike		10	10
43.	Phylloscopus trochilus	Fitiszfüzike		106	106
44.	Picus canus	Hamvas küll		2	2

45.	<i>Picus viridis</i>	Zöld küll		3	3
46.	<i>Prunella modularis</i>	Erdei szürkebegy	1	254	255
47.	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Süvölt		31	31
48.	<i>Regulus ignicapillus</i>	Tüzesfej királyka		31	31
49.	<i>Regulus regulus</i>	Sárgafej királyka		196	196
50.	<i>Saxicola torquata</i>	Cigánycsuk		7	7
51.	<i>Sitta europaea</i>	Csuszka	1	27	28
52.	<i>Streptopelia turtur</i>	Vadgerle		1	1
53.	<i>Sylvia atricapilla</i>	Barátposzáta	50	1562	1612
54.	<i>Sylvia borin</i>	Kerti poszáta	1	40	41
55.	<i>Sylvia communis</i>	Mezei poszáta	5	98	103
56.	<i>Sylvia curruca</i>	Kis poszáta	11	33	44
57.	<i>Sylvia nisoria</i>	Karvalyposzáta	6	2	8
58.	<i>Tringa ochropus</i>	Erdei cankó		3	3
59.	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Ökörszem		296	296
60.	<i>Turdus merula</i>	Fekete rigó	5	241	246
61.	<i>Turdus philomelos</i>	Énekes rigó	4	145	149
Összesen/ Total:			221	7387	7608

Melléklet. Néhány faj dinamikája/Autumn migration of some species

